

Процес доказування у кримінальному

провадженні Богомаз А.В., студент ННІЗН НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Хабло О.Ю.*

Доказування в кримінальному судочинстві як різновид процесу пізнання є діяльністю розумовою, що протікає відповідно до законів логіки, у певних логічних формах. Але разом з тим це і практична діяльність, суворо регламентована процесуальним законом. Доказування являє собою процесуальну діяльність органу дізнання, слідчого, прокурора і суду по оперуванню доказами. Ця діяльність, як зазначалося, складається з ряду етапів або елементів. В теорії і практиці кримінального процесу тема доказування є однією із найважливіших. Це пояснюється тим, що під час кримінального судочинства розглядаються справи, які вирішують долю людини. І від того, наскільки точно, повно буде досліджено всі матеріали справи, від того, чи буде додержано вимог закону, залежатиме правильність рішення суду. Це має дуже важливе значення, оскільки основним завданням кримінального судочинства є дотримання всіх вимог закону для того, щоб кожен, хто скоїв злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинуватий не був покараним. На всіх стадіях розвитку юриспруденції доказам та доказуванню приділялася значна роль. Однак сучасний кримінально-процесуальний кодекс України має чималу кількість прогалин. Зокрема у ньому не міститься самого визначення поняття доказування, через що у науковців існують різні точки зору щодо цього. Немає визначення джерел доказів, що призвело до того, що в кримінально-процесуальній літературі немає взагалі згоди з приводу того, що вважати доказом, а що його джерелом і чи є взагалі різниця між цими двома поняттями. Крім того практика показує, що органи, які проводять досудове розслідування не завжди дотримуються вимог законності при виконанні своїх обов'язків. Все це зумовлює актуальність даної теми. Основна мета даної роботи полягає в з'ясуванні сутності процесу доказування та основних проблем у цій сфері, розгляд основних понять даного питання з різних точок зору, а завданням є аналіз тих чи інших позицій та виведення на їх основі найбільш об'єктивного і якомога ближчого до істини положення з приводу різних питань, що стосуються доказів та доказування в кримінальному процесі. Як об'єктивна істина в цілому, так і окремі факти, обставини справи встановлюються слідчими органами, прокурором і судом лише шляхом кримінально- процесуального доказування, під час якого збираються, перевіряються, оцінюються докази і на їх підставі приймаються й обґрунтовуються процесуальні рішення. Цим зумовлюється те, що доказування має найбільшу питому вагу в усій діяльності органів і осіб, які ведуть процес, осіб, яких вони залучають до цієї діяльності, а також те, що нормативне регулювання й теоретичне дослідження проблем доказування посідає чільне місце в кримінально-процесуальному праві, найважливішою складовою якого є доказове право, і в науці кримінального процесу, де провідну роль відіграє теорія доказів (її ще називають ученням про докази). У кінцевому підсумку в

кримінальному процесі як науці, навчальній дисципліні, галузі права і практичній діяльності все зводиться до доказування і доказів, бо вони є основним змістом кримінального процесу.

На сьогодні не існує нормативно закріпленого поняття доказування, тому різні науковці трактують його по-різному. Зокрема, на думку Л.М. Лобойко кримінально-процесуальне доказування - це здійснювана в правових і логічних формах частина кримінально-процесуальної діяльності органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду, що полягає у висуванні можливих версій щодо системи юридично значущих обставин кримінальної справи, у збиранні, перевірці та оцінці доказів за цими версіями, а також в обґрунтуванні на досудовому слідстві достовірного висновку про доведеність вини особи та його подальше обстоювання у судових стадіях процесу.

Л.Д. Удалова вважає, що доказування в кримінальному процесі - це здійснювана у встановленому законом порядку діяльність органів слідства, прокуратури, суду, особи, що проводить дізнання за участю інших суб'єктів процесу із збирання, перевірки та оцінки доказів та їх процесуальних джерел, а також формулювання на цій основі певних тез і наведення аргументів для їх обґрунтування.

Є.Г. Коваленко визначає процес доказування як формування, перевірка та оцінка доказів та їх процесуальних джерел, обґрунтування висновків з метою встановлення об'єктивної істини і прийняття на її основі правильного, законного і справедливого рішення.

Як бачимо, зазначені вище науковці включають в процес доказування збирання, перевірку та оцінку доказів, що проводиться органами дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду. На думку М. Костіна поняття доказування можна визначити таким чином. Це - діяльність у порушеній кримінальній справі судді, прокурора, слідчого, дівзавача, інших уповноважених кримінально-процесуальним законом суб'єктів, основу якої складають логічно-аналітичні операції з перевірки й оцінки сформованих доказів з метою встановлення підстав для кримінальної відповідальності і застосування покарання, захисту невинних осіб від необґрунтованого засудження, шляхом використання доказів для обґрунтування і мотивування відповідних процесуальних рішень. Вказаний науковець вважає, що збирання і практичні дії по перевірці доказів передують доказуванню, а їх результат слугує основою доказування. Отже М. Костін виключає з поняття доказування збирання доказів і їх перевірки. Я вважаю, що під доказуванням слід розуміти діяльність органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду по збиранню, перевірці та оцінці зібраних доказів та їх джерел та формування на їх основі відповідного висновку. Не можна починати процес доказування із оцінки доказів і відривати цей етап від самого збирання матеріалів, що стосуються справи. Досить велика група науковців під обов'язком доказування вбачає обов'язок органу дізнання, слідчого, прокурора і суду повно, всебічно і об'єктивно встановити шляхом збору, перевірки і оцінки доказів усі обставини, необхідні для правильного вирішення справи, в тому числі встановлення яких забезпечує законні інтереси обвинуваченого, потерпілого, інших учасників процесу. Однак є й інший погляд на обов'язок доказування, який полягає в обов'язку доведення винності особи у скоєнні злочину. У той же час існує у теорії кримінального процесу і думка, що обов'язок доказування може переходити на обвинуваченого, підсудного та захисника. За своєюгносеологічною сутністю кримінально-процесуальне доказування є різновидом пізнання людиною дійсності. Тому в ньому застосовуються з урахуванням

специфіки всі закони і категорії сучасної гносеології. Водночас кримінально-процесуальне доказування не є науковим в тому розумінні, що воно:

1) не ставить за мету пізнання закономірностей розвитку природи і суспільства (пізнавальну діяльність спрямовано на з'ясування обставин конкретного діяння);

2) не може тривати нескінченно, воно обмежене процесуальними строками;

3) здійснюється спеціальними суб'єктами за допомогою специфічних засобів, у визначеній кримінально-процесуальним законом формі.

Отже, на сьогодні немає законодавчо закріпленого поняття кримінально-процесуального доказування. Через це в кримінально-процесуальній літературі існують певні суперечності щодо цього.

Список використаних джерел:

1. Коваленко Є.Г., Маляренко В.Т. Кримінальний процес України: підручник. - К.: 2006. - 704 с.
2. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право. Курс лекцій: навчальний посібник. - К.: 2005. - 456 с.
3. Удалова Л.Д. Кримінальний процес України. Загальна частина: Підручник. - К.: 2005. - 152 с.
4. Костін М.І. Доказування і сучасна модель кримінального судочинства // Економіка, фінанси, право. - 2003. - №4. - С.36-39

Окремі питання участі понятих у кримінальному провадженні

Бондаренко С.М., студент ННІЗН НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Савицький Д.О.*

Деякі спеціалісти стверджують, що до проведення слідчих (розшукових) дій понятих запрошувати не потрібно. Наскільки виправданим є таке твердження?

Інститут понятих у кримінальному судочинстві має давню історію. У багатьох стародавніх правових джерелах згадується про участь у проведених процесуальних дій окремих осіб, які не є учасниками кримінального судочинства. Вперше про понятих йдеться у Соборному уложенні 1649 року, згідно з яким поняті були присутні при вилученні доказів приставами, скріпляли своїми підписами факти виявленої воеводами протидії їх діяльності. Наприклад, «Прав, по которым судится малороссийский народ» 1740 р. понятого визначали як достойну людину, за присутності якої могли вчинятися окремі дії. Це міг бути сільський староста, священик або якийсь впливовий чоловік у даній місцевості, який дорожить своєю честю і гідністю, і для якого дуже важливо, що про нього думають. Якщо забезпечити таких понятих сьогодні, то я «за» таких понятих.

Але якщо брати за понятого будь-кого «з вулиці» - це зовсім інша практика, і це не той понятій, про якого має йтися. Нині у юридичній літературі досить часто висловлюється думка про недоцільність збереження інституту понятих у кримінальному процесі.

Крім того, є такі слідчі (розшукові) дії, участь понятого в яких забезпечити досить складно. Наприклад, проведення слідчої (розшукової) дії у нічний час, під час складних погодних умов, на режимних об'єктах, в умовах надзвичайного чи військового стану тощо. У таких випадках поняті або взагалі не запрошуються, що є грубим порушенням процесуальної форми або їх залучення носить формальний характер - участь понятого обмежується пасивним спостереженням за діями слідчого та підписанням протоколу без детального ознайомлення з його змістом. Досить часто, коли виникає потреба в негайній присутності понятих, у такій ролі виступають так звані «штатні» поняті, які на постійній основі залучаються працівниками ОВС, затримані в адміністративному провадженні або особи залежні від органів внутрішніх